

NİTEL VE NİCEL ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİNİN BİR ARADA KULLANILMASI “KARMA ARAŞTIRMA YÖNTEMİ”

Selen Butgel Tunalı¹

Ömer Gözü²

Göktuğ Özen³

ÖZET

Bu çalışmada nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin, araştırmada birlikte kullanılmasını yöntem edinen, ‘karma araştırma yöntemi’ yöntem tanımı, üstünlük ve sınırlılıkları, karma araştırma yöntemi kullanım sebepleri ile karma araştırma yöntem tasarımlarına yer verilmiştir. Ayrıca, İPSOS tarafından ön testlerinde kullanılan nicel ve nitel yöntemleri birleştiren AdLab ön araştırma yöntemine de çalışmada yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: nitel, nicel, araştırma, karma yöntem, adlab

USING A COMBINATION OF QUALITATIVE AND QUANTITATIVE METHODS “MIXED RESEARCH METHOD”

ABSTRACT

In this study, mixed research method 's which means using a combination of quantitative and qualitative research methods in a particular research, definition, advantages and disadvantages are discussed. In addition the reason of using mixed method and mixed research method design in researches are also examined. Finally, the pre-test method that is used by IPSOS, AdLab method, which makes combination of quantitative and qualitative research method is mentioned in this study.

¹ Öğr. Gör. Selen Butgel Tunalı, Sanat ve Tasarım Fakültesi, İletişim Sanatları, İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul, Türkiye. s.tunali@iku.edu.tr

² Ömer Gözü, Research Labs, Neuroscience & Digital Group Leader, Ipsos, İstanbul, Türkiye. omer.gozu@ipsos.com

³ Göktuğ Özen, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Reklamcılık ve Halkla İlişkiler Doktora Programı, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul, Türkiye. goktugozen@yahoo.co.uk

Key Words: *quantitative, qualitative, research, mixed method, adlab*

KARMA ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Günümüz araştırma dünyasında nitel ve nicel yöntemlerin, araştırmada beraber kullanılmasını yöntem edinen, 'karma araştırma yöntemi' (mixed methods) halen olgunlaşmakta olan bir paradigmadır. Bu yeni paradigma beraberinde karmaşıklık ve bilinmeyenler de içerdiği için araştırmacılar tarafından tercih edilmekten kaçınılmakta ve araştırmacılar nicel ya da nitel yöntemlerden birisini araştırmalarında kullanmaktadırlar. Karma araştırma yöntemi ile araştırmacılar, nicel ya da nitel yöntemler arasından seçim yapmak yerine iki yöntemi de beraberinde kullanarak araştırma güvenilirliğini artırmanın yoluna girmişlerdir.

Karma araştırma; tek bir çalışmanın ya da çalışmalar içerisindeki nitel ve nicel araştırma verilerinin toplamasını, analiz edilmesini ve yorumlanmasını içermektedir (Leech ve Onwuegbuzie, 2009, s.266). Araştırmalarda bir devrim niteliği taşıyan 'karma araştırma yöntemi' "Sosyal ve Davranışsal Araştırmada Karma Yöntemleri El Kitabı (Handbook of Mixed Methods in Social and Behavior Sciences)" (Tashakkori ve Teddlie, 2003) kitabında detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu ve bunun gibi karma yöntem araştırma paradigmasını temel edinen araştırmaların sayısı ve bu konu hakkında yapılan araştırmalar, yazılan kitapların sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin beraberinde kullanılması ile tek bir yöntemin barındırdığı eksikliklerin giderilmesi ve daha nitelikli araştırmalar yapılabilmesi için karma araştırma yöntemi tasarımlarına duyulan ihtiyaç da artmıştır (Greene, 2005, s.209). Nicel ve nitel araştırma yöntemlerinden sonra, üçüncü bir paradigma olan 'karma araştırma yöntemi' ile iki araştırma yöntemi arasında bir köprü kurulması sağlanmıştır (Onwuegbuzie ve Leech, 2004, s.15).

Karma araştırma yönteminin günümüzde temel yöntem olması konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Creswell (2013,s.207) "Karma model paradigması gelecek yıllarda lider araştırma paradigma olacaktır" görüşüyle karma araştırma yönteminin önemini altını çizerken; Teddlie ve Tashakkori (2003)'nin dikkat çektiği ise "Karma modeller gelişme döneminindedir ve karma araştırma modellerinin birçok yanıt bekleyen sorunları bulunmaktadır ve bu sorunlar olgunlaşma döneminde ortaya çıkabilir" şeklinde zamanla karma araştırma yönteminin önemini anlatacağı ve kullanılmaya başlanacağıdır.

Araştırma yapılırken en büyük sorun; verilerin, nicel ya da nitel araştırma yöntemlerinden hangisinin kullanılacağına seçimi olmaktadır. Yapılacak bu seçim bir diğer yöntemden vazgeçiş anlamına geldiği için doğru yöntemin seçilmesi çok önemlidir. Bu yüzden de "karma araştırma yöntemi"nin üstünlükleri daha fazladır. Ancak her yöntem gibi bu yöntemin de üstünlükleri olduğu gibi sınırlılıkları da bulunmaktadır.

"KARMA ARAŞTIRMA YÖNTEMİ" NİN ÜSTÜNLÜK VE SINIRLILIKLARI

Nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanılması ile yapılacak olan çalışmalarda pek çok fayda sağlanabilecektir. (Fielding ve Fielding, 1986, s.12). Rossman ve Wilson (1994, s.325) karma araştırma yönteminin avantajlarını 3 ana başlıkta toplamıştır. Bunlar; iki yöntemin birbirini desteklemesi ve onaylaması, ayrıntılı ve gelişmiş bir analiz yapılmasına olanak vermesi ve oluşan yeni anlayışlarla düşülen çelişkiler sonucunda yeni araştırma konularının ortaya çıkabilmesidir.

Karma araştırma yöntemi, iki yöntem arasında gerçekleşen sentez ile yöntemlerin eksiklerinin giderilmesi ve araştırmacının güvenirliliği açısından fırsat olmaktadır. Karma araştırma

yönteminin kullanımı; tek bir yöntemin zayıflığının giderilmesine, bütün bir resmin görülebilmesine, sayısal ve sözel değerlerin beraber kullanımı ile açıklama kolaylığının sağlanmasına ve yine aynı şekilde açıklamanın anlam gücünün artmasına yardımcı olacaktır. En büyük üstünlüğü ise araştırmacının sonucunda farklı yöntemlerle desteklenmiş güçlü delillere ulaşılabilir olmasıdır.

Araştırmacılar, her iki yöntemi de birlikte kullanarak bir teoriyi test ederek, teorisinin denetlenmesi ya da genel sonuçlara ulaşılabilmesi açısından daha doğru sonuçlara karma araştırma yöntemini kullanarak varabilirler. Çünkü seçilen yöntemden bağımsız olarak, tek bir yöntemin bir araştırmada kullanılması eksik kalabilirken, her iki yöntemin ortak kullanımı ile araştırmacılar oluşabilecek bu eksikliklerin önüne geçebileceklerdir. Bulunan sonuçlar her iki yöntemle denetlendiği için de verilerin genellenebilirliği artabilecektir. Johnson ve Onwuegbuzie (2004,s.20), sadece nitel yöntemin kullanılması ile araştırmacının yorumlamalarının yetersiz kalabildiğini, nicel araştırma yapılırken elde edilen sayısal verilerle bu eksikliğin giderilebildiğinden bahsetmektedir.

Karma araştırma yönteminin sınırlılıkları incelenirse, en büyük sınırlılığının araştırmacının yöntemi tam olarak uygulamayı bilmemesi ve elde edilen verileri karşılaştırmada eksik bilgiye sahip olması olduğu göze çarpmaktadır. Çünkü uygulanacak olan her iki yöntemde de araştırılacak verilerin sırasını ve uygulama biçimlerini seçmek konusunda nicel ve nitel yöntemler arasında bir uyum olmak zorundadır (Johnson ve Onwuegbuzie, 2004, s.17). Karma araştırma yönteminde daha yüksek bir bütçeye ve uygulamalar için daha çok zamana ihtiyaç duyulması da bu araştırma yönteminin bir başka zayıf noktasını göstermektedir.

“KARMA ARAŞTIRMA YÖNTEMİ”NİN KULLANILMA NEDENLERİ

Greene vd.(1989, s.255) ve Giannakaki (2005 s.323-348) tarafından sunulan bir takım gerekçeler araştırmalarda neden karma yöntemlerin kullanılması gerektiğinin altını çizer. Bu gerekçeler ise beş ana başlıkta toplanır.

- *Üçgenleme* (triangulation)
- *Tamamlayıcılık* (complementarity)
- *Gelişim* (development)
- *Başlangıç* (initiation)
- *Genişletme* (expansion)

Bunlardan ilki olan üçgenleme (triangulation) de amaç hem nitel hem de nicel araştırma yollarını, birbirinden bağımsız olarak, aynı hipoteze uygulayarak çıkan sonuçların birbirleriyle tutarlı olup olmadığını kontrol etmektir. İkinci gerekçe olan tamamlayıcılık ise üçgenlemeden farklı olarak bulguların tutarlılığının kontrolünü amaç edinmemektedir. Tamamlayıcılıkta amaçlanan nitel ve nicel verileri birlikte kullanarak araştırmacının zenginleştirilmesi ve daha ayrıntılı şekilde düzenlenebilmesidir. Bu da nitel ve nicel verilerin birbirini tamamlayacak şekilde tasarlanmasıyla sağlanır. Gelişim gerekçesi, her ne kadar tamamlayıcılığa yakın gibi gözükse de bu gerekçe aslında nitel verilerin çalışmanın nicel boyutunu desteklemek üzere kullanımını ifade eder ve iki yöntem zaman içinde sıralı bir şekilde gerçekleştirilir. Başlangıç belki de araştırmacının en önemli aşamasıdır. Bu aşamada karma yöntemin, yani nitel ve nicel yöntemlerin birlikte, araştırma sorusunu daha sonra yeniden yapılanmaya sürükleyebilecek çelişki ve paradoksları en aza indirmeyi amaçlamaktadır. “Tamamiyle elemine edilemez, - eğer edilebiliyorsa hipotezin yanlışlanabilirliği ortadan kalkacağı için gerçek bir araştırmacının dışına çıkararak sahte bilime (psuedo-science) dönüşecektir.” (Popper, 1963, s.33-39). Son gerekçe

olarak genişletme de ise araştırmanın ayrı olguları farklı yöntemlerle incelenerek araştırmanın sınırlarının genişletilebilmesi hedeflenir. Örneğin, eğitim programları değerlendirilirken, programın süreci nitel veriler ile programın sonuçlarını ise nicel veriler kullanılarak değerlendirilebilir. Greene vd. (1989, s.256-257)

“KARMA ARAŞTIRMA YÖNTEMİ” TASARIMLARI

Bir araştırmacı, araştırmasına karma yöntem uygulamaya karar verdiğinde aynı zamanda belli sorulara da cevap vermesi gerekir. (Johnson ve Onwuegbuzie, 2004, s.20)

- *Araştırma fazları eş zamanlı mı, sırayla mı yürütülmek isteniyor?*
- *Baskın paradigmaya ağırlık verilerek mi araştırma yapılmak isteniyor?*

Karma yöntemde hangi verinin baskın olarak konumlandırılacağı, hangi sırayla gerçekleştirilecekleri tamamen araştırmacıya bağlıdır. Sırayla veya aynı anda nitel ve nicel veriler toplanması araştırmacının amacına göre şekillenir. Nitel ve nicel verilerden hangisinin önce toplanmış olması, gerekçeler bölümünde paylaşılan sebeplerden birini taşıyor olabilir. Karma yöntemde öncelik, nitel ya da nicel verilerden birine verilebileceği gibi her ikisine de eşit olarak verilebilir. Bunu şekillendirecek olan ise çalışmanın örnekleme ve araştırmada neyin vurgulandığıdır. Bu vurgulama, hangi verilerin baskın olacağını da gösterecektir, bir karma araştırma yöntemi baskınlık nitel baskın (qualitative dominant), nicel baskın (quantitative dominant) ya da eşit baskınlıkta (equal status) olabilir. (Johnson, Onwuegbuzie ve Turner, 2007, s.125) Sembolize edilirken araştırmada hangi teknik daha baskın ise, o tekniğin harfleri büyük harfle yazılmalıdır ve bunu sıralama izlemelidir. (Morse, 2003, s.199).

Örneğin, nicel veriler baskın ve nicel veriler öncelikli olarak toplanmışsa gösterim şekli (NİCEL→nitel) şeklinde olmalıdır. İki yöntemin yaklaşık olarak aynı anda toplanıp analiz edildiği, yani eş zamanlılığın olduğu araştırmalarda ise gösterim (NİCEL + Nitel; NİTEL + Nicel) şeklinde olacaktır. (Johnson ve Onwuegbuzie, 2004, s.18)

Modelleme aşamasında araştırmacılara yön göstermek ve model tasarımlarını kolaylaştırmaları adına pek çok örnek tasarım ortaya çıksa da, bugün de geçerliği en çok gözlemlenen 4 tasarım mevcuttur. Cresswell (2003, s. 206-211) - Morse (2003, s.189-203) - Johnson ve Onwuegbuzie (2004,s.21)

Cresswell Tipolojisi (2003, s.206-211) altı temel tasarım üzerinden ilerler:

- *Sıralı açıklayıcı tasarım*; nicel verilere öncelik verilir, nitel verilerin yapısal rolünü nicel veriler artırmaktır.
- *Sıralı araştırmacı tasarım*; nicel verilere öncelik verilir, nicel veri nitel verilerin artışı için kullanılır.
- *Sıralı dönüşümsel tasarım*; önce nicel (NİCEL - nitel) veri toplanıp analiz edildikten sonra nitel veriler alınabilir veya tersine önce nitel (NİTEL - nicel) veri toplanıp analiz edilir sonra nicel veri elde edilebilir.
- *Eşzamanlı üçgenleme*; bu tasarımda eşit baskınlık söz konusudur; nicel ve nitel veriler aynı zamanda toplanıp analiz edilir.

- *Eşzamanlı iç içe geçmiş*; eşzamanlı üçgenlemeye benzer olarak nicel ve nitel veriler aynı zamanda toplanır; analiz edilmesine rağmen üçgenlemeden farklı olarak genelde nicel ya da nitel veriye ağırlık verilir.
- *Eşzamanlı dönüşümsel*; tüm veriler aynı zamanda toplanarak analiz edilir. Öncelik genellikle nitel ya da nicel veri türlerine verilse de bazı özel durumlarda iki veri türü de eşit önem taşıyabilir.

Karma yöntem modelleri, araştırma yöntemlerinin baskınlık, sıralı ya da eş zamanlı olma durumuna göre sunulabilir. (Morse, 2003, s. 189–208) Tasarımları 18 farklı şekilde sunan Morse baskınlığı büyük harfler kullanarak, sıralılığı ok işaretiyle ve eş zamanlılığı artı işaretiyle sembolize eder (Brannen, 2005, s.177).

“KARMA ARAŞTIRMA YÖNTEMİ”NE BİR ÖRNEK: Ipsos AdLab

Ipsos, Fransa merkezli, Türkiye ile birlikte 87 ülkede faaliyet gösteren, dünya çapında 16 binden fazla çalışanı olan küresel bir pazar araştırma şirketidir. Çok çeşitli araştırma yöntemlerini içeren ürün şemasında yer alan ürünlerden biri de reklam araştırması ön testlerinde kullanılan, nitel ve nicel yöntemleri birleştiren AdLab adlı hibrit modeldir.

AdLab, bir veya birden fazla alternatif reklamı karşılaştırmalı olarak test eden, sonuçları küresel ve yerel normlarla karşılaştırarak yapılacak yatırıma en iyi geri dönüşü sağlayacak reklam fikrini belirleyen, böylece değerli yaratıcı fikirlerin kullanılmasını, etkisiz fikirlerin ise elenmesini sağlayan bir reklam ön araştırma aracıdır. Animasyon ya da çekilmiş yayınlanmaya hazır reklamların güçlü ve gelişime açık yönlerini nicel yöntemle tespit eder. Nitel yöntemle de derinlemesine araştırmayla en güçlü yaratıcı yolun nasıl daha da güçlendirilebileceği hakkında içgörü sağlar (Ipsos Türkiye web sitesi).

Standart AdLab modelinde 50’şer kişilik 2 gruptan oluşan 100 kişilik hedef kitle örneklemini sinema salonu şeklinde tasarlanmış araştırma stüdyosuna davet edilir. İzleme seansları öncesi katılımcıların hem genel, hem de test edilecek reklamın kategorisine yönelik tutum ve algılarını anlamaya yönelik, çoktan seçmeli, açık uçlu ya da Likert tipi sorulardan oluşan klasik bir anket uygulanır. Anketteki açık uçlu sorulara verilen cevaplara göre potansiyel odak grup katılımcı adayları belirlenir. Daha sonra seanslara geçilir. Test edilen reklam katılımcılara izletilmeden önce ellerindeki “keypad” adı verilen küçük klavyeler yardımıyla ön sorulara verdikleri yanıtlar kaydedilir, sonuçlar eş zamanlı olarak izleme odasında reklam veren ya da reklam ajansından gelen izleyicilere gösterilir. Test edilecek reklam iki kez izletildikten sonra reklama dair sorulara katılımcıların küçük klavyeler üzerinden verdikleri yanıtlar da karşılaştırmalı olarak gösterilir. Reklama dair pozitif, negatif ya da tarafsız tutum sergileyen katılımcılar 3-4 gruba ayrılarak nitel görüşmelere alınır. Nitel görüşmeler, nicel bölümde tanımlanan hipotezler üzerinden ilerler, bu sayede araştırmanın *tamamlayıcılığı* sağlanır. Aynı hipotezlere her iki yaklaşımın uygulanmasıyla ortaya çıkan sonuçların tutarlılığı denetlenir (*üçgenleme*). Bu sayede güvenilir nicel veriler, zengin nitel iç görüler ile desteklenir ve reklamların daha başarılı bir noktaya gelebilmesi için *gelişim* fikirleri üretilir.

Şekil 1: AdLab araştırma stüdyosu (solda), "keypad" adlı klavye (sağda)

Öncelikli olarak nicel verilerin toplandığı, küresel ölçekte karşılaştırmalı değerlendirmelerin nicel bulgular üzerinden yapıldığı, nitel verilerin nicel verileri açıklamak, anlamlandırmak ve detaylandırmak amacıyla kullanıldığı, özetle nicel verilerin daha baskın olduğu AdLab, bu açıdan NİCEL→nitel bir modeldir. Her ne kadar verilerin aynı örneklemden, kısa süre içerisinde, birbiri ardına toplanmasından dolayı Cresswell Tipolojisine göre eşzamanlı bir tasarım gibi görünse de, nicel verilerin nitel görüşmeler öncesinde analiz edilmesi ve görüşmelerin akışını yönlendirmesi nedeniyle *sıralı dönüşümsel tasarım* kategorisine girmektedir.

AdLab, diğer yöntemlere göre yalnızca hızlı ve güvenilir sonuç elde etmesi ve bütçe esnekliği açısından değil, bir veya birden fazla reklamın potansiyelinin test edilmesi, yaratıcı unsurların etkilerinin derinlemesine anlaşılması açısından da sıklıkla tercih edilmektedir. En kabataslak, en riskli, en heyecanlı "büyük fikirlerin" kampanyaya dönüştürülebilir olup olmadığını, tüketiciye en iyi şekilde nasıl iletileceğini, tüketiciyi nasıl yakalayacağını belirlemek için bir basamak işlevi görmektedir. Tek bir yöntem yerine, hem nicel, hem nitel yöntemlerin birlikte kullanılması sayesinde bulguların tutarlılığı ve tamamlayıcılığı sağlanarak karşılaştırmalı değerlendirmelerle her yöntemin kendine özgü gelişim fikirleri irdelenebilmektedir.

SONUÇ

Nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanılmasıyla ortaya çıkan "karma araştırma yöntemi" paradigması bu çalışmada incelenmiştir. Bu yöntemin en büyük üstünlüğü her iki yöntemin de birlikte kullanılarak daha güvenilir sonuçlara ulaşabilmesidir. Ancak bu yönteminin, her iki yöntemi de kullanabilen ve iki yöntem arasında bağlantı kurarak anlamlı araştırma sonuçlarına ulaşabilecek araştırmacılarca yapılması gerekmektedir. Karma araştırma yöntemlerinin sadece akademik amaçlı değil aynı zamanda, Ipsos gibi ulusal ve uluslararası pazar araştırmaları yapan şirketlerce de, daha güvenilir sonuçlara ulaşmak amacıyla, kullanmaya başlaması yakın gelecekte bu yöntemin daha da artarak kullanılacağına bir göstergesidir.

KAYNAKÇA

- Brannen, J. (2005). Mixing Methods: The entry of qualitative and quantitative approaches into the research process. *International Journal of Social Research Methodology*, 8(3), 173–184.
- Creswell, J. W. (2013). **Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches** (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Fielding, N., ve Fielding, J. (1986). *Linking Data: the articulation of qualitative and quantitative methods in social research*. Sage, London and Beverly Hills.
- Giannakaki, M. S. (2005). Using Mixed-Methods to Examine Teachers' Attitudes to Educational Change: The case of the Skills for Life Strategy for Improving Adult Literacy and Numeracy Skills in England. *Educational Research and Evaluation*, 11(4): 323- 348.
- Greene, J. C., Caracelli, V. J., & Graham, W. F. (1989). Toward a conceptual framework for mixed method evaluation designs. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 11(3): 255–274.
- Greene, J. C. (2005). The generative potential of mixed methods inquiry. *International Journal of Research & Method in Education*, 28(2): 207 – 211.
- Johnson, R. B., & Onwuegbuzie, A. J. (2004). Mixed methods research: A research paradigm whose time has come. *Educational Researcher*, 33(7): 14-26.
- Johnson, R. B., Onwuegbuzie, A. J., & Turner, L.A. (2007). Toward a definition of mixed methods research. *Journal of Mixed Methods Research*, 1(2), 112–133.
- Ipsos Türkiye, <http://www.ipsos.com.tr/node/1076>, (Erişim Tarihi: 27 Mayıs 2016)
- Leech, N. L. ve Onwuegbuzie, A. J. (2009). A typology of mixed methods research designs. *Qual Quant*. 43, 265–275
- Morse, J. M. (2003). Principles of mixed methods and multimethod research design. In A. Tashakkori & C. Teddlie (Eds.), *Handbook of mixed methods in social & behavioral research*, Thousand Oaks, CA: Sage. 189–208.
- Popper, K (1963). *Conjectures and Refutations: The Growth of Scientific Knowledge*. Routledge, London.
- Rossmann, G. B., & Wilson, B. L. (1994). Numbers and words revisited: Being “shamelessly eclectic”. *Quality and Quantity*, 28(3), 315-327.
- Tashakkori, A., Teddlie, C. (Eds). (2003). *Handbook of mixed methods in social and behavioral research*. Thousand Oaks, CA: Sage.